

PIANISTUL ALEXANDRU DEMETRIAD (1903 - 1983)

SCURTĂ PREZENTARE BIOGRAFICĂ

George Trohani

Alexandru-Ion Demetriad, cel de al șaselea și ultim copil al soților Iancu Demetriad (născut la 2 iulie 1853 în Galați și decedat în 1940) și Persefoni (Proserpina), născută Gardeli (n. 1873 ? - + ?), s-a născut în comuna Puțeni (azi Valea Mărului), din fostul județ Tecuci, în ziua de 28 martie 1903.

Iancu Demetriad era un cunoscut și apreciat agricultor, în plină ascensiune economică, va ajunge după câțiva ani mare proprietar agricol - ținea din 1871, în arendă, moșia Puțeni, proprietate a generalului Leon Mavrocordat, șef al Casei Militare a regelui Carol I.

Botezul pruncului Alexandru s-a celebrat, după obiceiul timpului, la mai puțin de o lună după naștere și anume de Sf. Gheorghe, adică la 23 aprilie 1903, de către preotul bisericii satului ce avea hramul "Nașterea Maicii Domnului". Nași au fost soții Ștefan și Clemansa Plitos.

Tatăl, de origine greacă (părinții săi erau Dimitrie Ioanidi și Zamfira), va obține cetățenia română în urma voturilor favorabile mai întâi din Adunarea Deputaților¹, în ședința din 9 aprilie 1905 (70 bile albe - 0 bile negre) și apoi din Senat² în ședința din 30 mai 1905 (43 bile albe - 2 bile negre) pe baza Mesajului Regal nr. 2371 din 26 aprilie 1905.

Două fotografii³ din primii ani ai copilăriei ni-l înfățișează pe micul Alexandru - prima la vârsta de aproximativ doi ani, în fustiță și cu o rachetă de tenis în mână. Fotografia este făcută la vestitul, pe vremuri, fotograf Marco Klein din Brăila. Copiii Demetriazi erau duși des la Brăila, la bunica lor maternă, Anastasia Gardeli sau la mătușa lor dinspre mamă, Ecaterina J. Vlasopol.

A doua fotografie, executată de fotograful Caligian din Tecuci, îl reprezintă pe Alexandru în vârstă de 6-7 ani, împreună cu sora lui mai mare Angela (născută în martie 1900 și de care era strâns legat). Caracteristică este în această a doua fotografie privirea visătoare încă de pe atunci a viitorului artist.

¹ Desbaterile Adunării Deputaților, no. 38, 31 mai 1905, p. 629.

² Desbaterile Senatului, no. 55, 8 iulie 1905, p. 718.

³ Mare parte din Arhiva personală a pianistului se păstrează de către membrii ai familiei sale.

Războiul din 1916 desparte familia Demetriad. Tatăl, Iancu Demetriad, ales senator liberal în Camerele Constituante din 1914-1918, este obligat să se evacueze cu guvernul țării la Iași - și în afară de soție ia cu dânsul cea mai mare parte dintre copii cu excepția lui Gheorghe, care suferind de o coxalgie incipientă rămâne la Tecuci în grija unei mătuși, Tasia Evgheniade, și a lui Alexandru, încredințat la Galați unor alte mătuși Elena și Sevastia Evgheniade, verișoare cu Iancu Demetriad și toate surori între ele.

După război, în 1918/1919 familia se reîntregește la Tecuci, iar aptitudinile muzicale ale lui Alexandru fiind evidente și manifeste, tatăl său se hotărăște să-l trimită la Târgu Mureș, unde funcționa un conservator de notorietate. Trebuie menționat că fiind la Galați înclinațiile muzicale ale adolescentului au fost stimulate și încurajate de mătușa lui, Elena Evgheniade, care în afară de faptul că era o bună pianistă era dotată și cu o frumoasă voce. De altfel, însuși tatăl avea o voce plăcută și era mare amator de muzică - în timpul călătoriilor sale efectuate în apus era un fervent spectator al spectacolelor de operă, mare admirator al lui Caruso.

Și fiindcă ne-am referit la mediul familial, este de menționat că una din cumnatele sale, Eugenia Demetriade, născută Zafiratos (n. 27 apr. 1900 - + 5 febr. 1990) a fost o apreciată profesoară de pian la Liceul de muzică din Galați. Iar fratele acesteia, Leonida Mihălceanu (n. 5 nov. 1894 - + 17 mart. 1976) a fost un cunoscut profesor de vioară în București. De asemenea, una din surorile lui Alexandru Demetriad, Angela (1900-1959), cânta cu mult aplomb în corurile sindicale din București prin anii '50 ai sec. XX.

Înainte plecării la Târgu Mureș, Alexandru Demetriad venind la Brăila cu mama sa își face într-un anumit fel debutul muzical în public. Într-o mare clădire din piața centrală, numită Sf. Arhangheli, la etaj, se afla o sală festivă care servea pentru conferințe și audiții musicale, în special ale societății "Lyra", patronată de George Cavadia, cunoscut compozitor și cântăreț în special de romanțe.

Debutul în București are loc în cadrul unui recital susținut în ziua de 3 mai 1921 - cronică, intitulată "Concertul Demetriad" este semnată de Constantin C. Nottara în ziarul *Dimineața*, din 5 mai 1921.

La Târgu Mureș, Alexandru Demetriad devine elevul muzicianului Arpad Laszlo, fost elev, la rândul său, la New York, al compozitorului ceh Dvorak, precum și al lui Richard Chovan. Studiile la Conservatorul Municipal din Tg. Mureș au durat din 1922 până în 1924.

Prezența în acest oraș a lui Al. Demetriad este evocată de către colegul său de conservator Theodor Bălan în cartea sa "Prietenii mei muzicienii" (București, Editura Muzicală, 1976, pag. 129) - A. Laszlo "l-a avut elev pe Alexandru Demetriad și pe Ovid Drâmba ... În clasa profesorului Laszlo grupase conducerea școlii pe cei câțiva elevi ce erau meniți să-i cânte maestrului Enescu prin 1925(?),

când a dat un concert la Târgu Mureș. Venise însoțit de Nicolae Caravia, acompaniatorul său obișnuit. În afară de elevii mai înaintați, Demetriad și Drâmba, fuseserăm aleși și noi doi, Silvestri cu mine”.

Împlinind între timp vârsta de 21 ani, Al. Demetriad era obligat să-și satisfacă serviciul militar. Dar suferind de o anumită debilitate fizică parcurge pe o perioadă de nu mai puțin de nouă ani (1924-1933) o întreagă procedură pentru a fi în cele din urmă reformat - s-au păstrat în acest sens mai multe atestate medicale ale unor medici francezi. Explicația stă în faptul că spre finele anului 1924 Alexandru Demetriad sosește la Paris unde se instalează, “în pensiune”, la familia pictorului gravor Jeannot, domiciliat în Rue de la Pompe. Jeannot era atunci un om de vârstă înaintată, aproape surd, iar din punct de vedere politic era adept al mișcării monarhiste din jurul cunoscutului ziar “L’Action Française”, condus de Charles Maurras și Leon Daudet (fiul lui Alphonse Daudet). Jeannot se ocupa și cu ilustrarea cărților. Soții Jeannot aveau o singură fiică, care va fi ulterior, pentru câțva timp, soția actorului Charles Dullin.

Prin intermediul familiei Jeannot, Alexandru Demetriad va cunoaște multă lume din mediul artistic și muzical al Parisului de după primul război mondial și va reuși, după afirmarea ca muzician, să fie primit sau chiar solicitat în a da audiții în diferite “hôtels particuliers” pentru care va primi remunerări sub forma, atunci obișnuită, a a “Cachet”-urilor (cachet = retribuția unui artist pentru o lecție, pentru o audiție).

La Paris, Alexandru Demetriad va urma cursurile Conservatorului în perioada 1926-1928, avându-l ca profesor la contrapunct și fugă pe Noël Gallon. Apoi, la Ecole Normale de Musique din Paris îi va avea ca profesori pe Paul Dukas (compoziție, 1927-1929), Lazare-Levy și Alfred Cortot (pian, 1929-1933). În particular a urmat cursuri de pian, între 1933-1936, cu Ignacy Paderewski.

Unele cunoștințe făcute în această perioadă pariziană se vor transforma în prietenii de durată și vor dăinui mai departe în amintirea artistului, deși al doilea război mondial, prin durata lui și a imposibilității comunicării care i-a urmat, a curmat orice încercare de a reînnoi firul întrerupt al relațiilor. Cităm câteva din aceste persoane: doamna Beatrice Franqueville (Tante Bee după cum i se va spune mai târziu) care era o bună muziciană și fusese în cercul apropiat al intimilor lui Maurice Ravel. Ea îl admira și îl iubea sincer pe Alexandru Demetriad și a intrat în corespondență chiar cu tatăl, căruia, prin scrisori, îi comunica rezultatul studiilor muzicale, iar mai apoi impresii de prin sălile de concerte și spicuri comentate din criticile ce se publicau în ziarele din Paris, privitor la audițiile muzicale susținute de Alexandru. Ba mai mult, în 1935 și iarna 1936-1937, a întreprins două călătorii speciale în România - a vizitat orașul Tecuci, unde a fost găzduită în casa Demetriaților, de pe str. Dr. Boteanu nr. 3, precum și orașele Brăila, locuind la Hotelul Bristol, sau București. O a treia vizită în România a avut loc prin 1938 și a fost continuată, în acompaniamentul lui Alexandru Demetriad, la Istanbul unde se

afla o verișoară primară a copiilor Demetriad - este vorba de Andromaca (Makette) Vlasopol, care la sfârșitul Primului Război Mondial s-a căsătorit, la Brăila, cu un ofițer turc, fost atașat militar al Imperiului Otoman în Italia, pe nume Seyfeddin bey Tavghiridze Ciuruksulu și care era fiul lui Ahmet pașa, fost ministru al Turciei la Belgrad. Makette era o foarte bună pianistă, iar soțul ei se remarcase și el ca tânăr muzician încă din fragedă copilărie - o fotografie îl reprezintă cântând la vioară în fața regelui Serbiei. Soții Ciuruksulu țineau casă deschisă la Saladjak Scutari și în Pera, iar în salonul lor au concertat mai toate somitățile muzicale ale vremii care poposeau prin Constantinopol - de altfel una din odăile casei lor avea pereții căptușiți de fotografiile cu autografe ale marilor muzicieni, printre ele și cea a lui George Enescu din timpul unui concert dat la Brăila.

În timpul acestei călătorii Alexandru a cunoscut, prin intermediul verilor săi, pe un muzician originar din Transilvania, stabilit la Constantinopol și care era un obișnuit al locuinței lor, pe nume Berger. S-au făcut proiecte în vederea unor concerte care însă nu s-au mai realizat datorită izbucnirii, un an mai târziu, a celui de Al Doilea Război Mondial ...

Printre cunoștințele parisiene figurează și filozoful Joseph Baruzi, care publicase o primă lucrare intitulată "Le rêve d'un siècle", iar în 1911 o alta cu titlul "La volonté de métamorphose". Un exemplar din această carte este dăruit lui Al. Demetriad la 1 aprilie 1932 cu următoarea dedicație: *Lui Alexandru Demetriad. Talentului său de compozitor. Talentului său de interpret. Prieteniei sale. În semn de prea profundă și fidelă afecțiune. Joseph Baruzi.*

J. Baruzi va publica, în periodicul Menestrel, și o cronică a recitalului susținut de Al. Demetriad la 29 martie 1933.

La Paris, prin intermediul familiei Jeannot, Al. Demetriad face cunoștința cunoscutului muzician Alfred Cortot (1877-1962), fondatorul Școlii Normale de Muzică ce va fi frecventată, după cum am mai spus, și de către pianistul român. Al. Demetriad va fi repede apreciat de virtuozul francez - dovada fiind două scrisori datate, Paris, 15 iulie 1927, păstrate în copii dactilografiate. În prima, adresată direct lui Al. Demetriad, maestrul îi scrie: *Scumpe prietene, Vă trimit în anexă cele două scrisori pe care mi le-ați cerut. Doresc ca ele să poată să corespundă dorinței Dv și urez ca cererea Dv să fie încununată de succes. Vă rog să prezentați respectuoasele mele omagii și salutările soției mele către Doamna Jeannot și vă rog să mă considerați cu toată sinceritatea, al Dv. A. Cortot.* Din cele două scrisori anexate, mai sus menționate, ne-a parvenit, sub formă de copie doar una adresată compozitorului Gabriel Pierné (1863-1937) - *Scumpul meu prieten, Prietenul și elevul meu, Domnul Alexandru Demetriad, ar avea vie cerință de a se face auzit, sub conducerea Dv în cursul iernii viitoare. Îl sfătuiesc să vă solicite tradiționala audiență, dar mă asigură că un cuvânt de la mine iar da mai mult curaj pentru a se putea adresa către Dv. Iată deci acest mic cuvânt. Cu plăcere adaug că Demetriad mi se pare chemat pentru un strălucit viitor și că însușirile sale de*

muzician sunt la înălțimea talentului său de virtuoz și, sper, că nu veți regreta timpul pus în a-l asculta. Credeți-mă, scumpe prietene, cu toată afecțiunea, al Dv. A. Cortot.

Dintre profesorii pe care i-a avut la Paris este de amintit și Maurice Ravel. Din păcate însă cea mai mare parte a arhivei personale a lui Alexandru Demetriad, în care se aflau și documente referitoare la perioada pariziană, a ars în timpul bombardamentelor din 1944, când locuia în Hotelul Splendid, de pe Calea Victoriei colț cu Știrbei Vodă. Viața și-a salvat-o, cu acea ocazie, refugiindu-se în adăpostul subteran al hotelului.

În timpul șederii sale prelungite la Paris - aproape un deceniu - Al. Demetriad a venit de câteva ori, în timpul vacanțelor de vară în țară, iar uneori a întreprins și scurte călătorii în diferite țări. Prin anii 1928/1929 a venit direct de la Bayreuth la Brăila. În orașul german urmărise întregul program al festivalului Wagner. În mai 1929 susține un nou recital în București, a cărui cronică este prezentată tot de către Constantin C. Nottara în ziarul *Dimineata* din 5 mai 1929.

În societatea pariziană a cunoscut, printre altele, pe doamna Castelbajac, urmașa unui general, care pe vremea lui Napoleon al III-lea a reprezentat Franța imperială la curtea țarilor Rusiei.

O altă familie pe care o frecventa era aceea a industriașului Watel-Dehaynin, precum și familia Godillot.

În perioada 1924-1929 Alexandru Demetriad este vizitat la Paris de tatăl său, Iancu Demetriad. Acesta ia parte și la unele dintre audițiile muzicale pe care le dădea pianistul în reședințele unora dintre mecenii ce-l susțineau pe tânărul Alexandru Demetriad, povestind la întoarcerea în România, cu multă satisfacție, atențiunea afectuoasă și respectuoasă de care s-a bucurat din partea gazdelor. Trebuie menționat că tatăl lui Alexandru Demetriad a arătat multă înțelegere față de fiul său și n-a pregetat ca în tot acest răstimp al prelungitei șederi în Franța să-i asigure, cu larghețe, acoperirea cheltuielilor necesare.

O confirmare târzie a respectivelor manifestări muzicale pariziene a fost narată în timpul parastasului de 40 zile de la decesul pianistului, pe 15 mai 1983, de către Florica general N. Gorski - prin 1928/1929, povestea dânsa, fiind de curând căsătorită, se afla la Paris cu soțul său. Ea însăși muziciană, fiind absolventă a Conservatorului de Muzică din Bruxelles și soră cu doamna Brulez-Mavromati, care este autoarea unui album de schițe intitulat "George Enescu" editat de N. Jianu prin anii 1945/1946, a asistat la o audiție/examen dat de Alexandru Demetriad în prezența lui Cortot. La sfârșitul audiției, candidatul a fost felicitat cu multă căldură, în public, pentru felul în care a interpretat și înțeles muzica.

Relatări în presa pariziană despre recitalurile susținute de către Alexandru Demetriad au apărut în special în *Le Figaro* și sunt datorate lui Stan Golestan (1875-1956).

Tot printre cunoștințele făcute la Paris, în epoca studiilor, trebuie să menționăm și aceea cu viitorul cunoscut compozitor spaniol Joaquin Rodrigo. Acesta, care-și pierduse din fragedă copilărie vederea, era dotat cu un simț muzical foarte ascuțit și era un perseverent auditor al cursurilor conservatorului din Paris. O altă studentă, printre primele cunoscute de către Alexandru Demetriad, era și tânăra Victoria Kamhi, de origine sefardă. Cu timpul, cei trei - J. Rodrigo, Victoria Kamhi și Al. Demetriad - au format un trio nedespărțit. Retrasă de lume, Victoria Kamhi și-a canalizat afecțiunea față de J. Rodrigo. Îndemnată și de Alexandru Demetriad grija și devotamentul arătat față de J. Rodrigo le-a consfințit, prin legământul unei căsătorii catolice, pentru toată viața.

După aproape o jumătate de secol de la această întâmplare - răstimp în care cei trei foști prieteni nu numai că nu s-au mai văzut, dar nici n-au mai avut posibilitatea de a se reîntâlni, deoarece soții Rodrigo s-au stabilit în Spania, iar Al. Demetriad s-a întors în România - sosește în București, în 1976, o muziciană spaniolă, pe nume Genoveva Calvez, pentru audiții muzicale date în cadrul Filarmonicii G. Enescu. La plecarea din Spania, G. Calvez primise de la soții Rodrigo rugămintea de a se interesa, dacă mai există sau ce se știe, despre fostul lor prieten român de la Paris, Alexandru Demetriad. Transmițând întrebarea de mai sus directorului Filarmonicii din București, acesta fu în plăcuta situație de a răspunde prompt chemându-l și recomandându-l doamnei Calvez pe solistul Filarmonicii bucureștene, pe Alexandru Demetriad. Reîntoarsă în Spania, Genoveva Calvez era purtătoarea unei scrisori către soții Rodrigo din partea lui Al. Demetriad. La aceasta, răspunsul Victoriei Rodrigo urmează imediat sub forma unei scrisori din 15 iunie 1976, din care redăm un fragment: *Prea scumpe prietene, Scrisoarea ta din 25 mai ne-a parvenit prin prietena noastră Genoveva Calvez, care ne-a înmănat-o după înapoierea din turneu. Joaquin și cu mine am fost în adevăr încântați aflând știri atât de bune despre tine după atâția și atâția ani. După criticile pe care ni le-ai trimis am putut constata că ai avut o carieră minunată și te felicităm cu toată sinceritatea. Este surprinzător că nu ai venit încă în Spania pentru a da concerte ... Cum Joaquin este în contact cu agențiile de impresariat spaniole îi va fi ușor de a te recomanda așa cum o meriți.*

Survenind cutremurul din 4 martie 1977 soții Rodrigo primesc știri de la Al. Demetriad și la rândul lor, din Roma, la 15 mai 1977, îi scriu prietenului din București: *Am venit la Roma pentru câteva zile la Concursul internațional de chitară clasică, al cărui președinte a fost desemnat Joaquin. În ajunul plecării primisem scrisoarea ta amabilă și am fost fericiți știindu-te scăpat și sănătos după acel cumplit seism care a răvășit frumoasa voastră țară ... Între timp vom fi încântați să te putem găzdui fie la Madrid fie în mica noastră locuință de la mare*

... Ca urmare a acestei invitații Al. Demetriad întreprinde o primă călătorie în Spania, în primăvara anului 1979, când are prilejul de a-și revedea prietenii din tinerețe. A fost găzduit în locuința lor din Madrid, str. General Yague, nr. 11. Și cum anul 1979 coincidea cu aniversarea a 50 ani de căsătorie a soților Rodrigo evenimentul este sărbătorit de lumea artistică din Spania, iar televiziunea spaniolă montează un documentar la care este solicitat să participe și Alexandru Demetriad, considerat a fi fost nașul spiritual al celor doi soți. Dar cum între timp Al. Demetriad plecase la Paris și numai putea să se înapoieze în Spania - neavând viză consulară și autorizația autorităților române - televiziunea spaniolă a trimis special, la Paris, o echipă care a făcut toate filmările și înregistrările necesare. Filmul documentar realizat în condițiile menționate mai sus a avut un succes deosebit în rândurile telespectatorilor spanioli.

Alexandru Demetriad repetă călătoria în Spania în primăvara anului 1981 - așa cum prevedeau legile române, care stipulau posibilitatea efectuării de călătorii turistice numai o dată la doi ani. Cu acest prilej, prin grija Victoriei Rodrigo este organizat un recital de pian la Cercul Cultural "Medina" din capitala Spaniei în ziua de miercuri, 27 mai 1981. Programul a cuprins lucrări de Schumann, Chopin, Enescu, Debussy și J. Rodrigo - Sonada de Adios, dedicată de compozitor fostului său profesor Paul Dukas.

Dintre scrisorile Victoriei Rodrigo, în număr de 12, un interes literar îl reprezintă cea din 10 ianuarie 1982, prin care îi trimite lui Al. Demetriad invitația tipărită pentru o conferință, pe care a ținut-o la 16 decembrie 1981, tot în sala Cercului Cultural Medina, intitulată "Amintiri personale și literare cu privire la Elias Canetti" - E. Canetti primind premiul Nobel pentru literatură în anul 1981. Este de remarcat că "nobelistul" septuagenar era născut la Russe, în Bulgaria, se stabilise în Anglia și era văr cu Victoria Kamhi de Rodrigo.

*

Dar să revenim la perioada interbelică. Reîntoarcerea definitivă în țară a lui Alexandru Demetriad, după terminarea studiilor, este de plasat după anii 1933/1934. Până la izbucnirea celui de al doilea război mondial Alexandru Demetriad a susținut câteva recitaluri. Ecoul unuia dintre ele se surprinde într-o cronică muzicală a lui Emil Ciomac - recunoscând meritele interpretului, criticul comentează însă defavorabil atmosfera și aureola pe care vor să i-o impună în public prietenii prea "zgomotoși". Se întrevade aici tendința unora dintre aceia care colportau obiecții mai puțin față de muzician și mai mult împotriva persoanei artistului ca om ...

Unele cronici ale acestor recitaluri a prezentat Romeo Alexandrescu mai întâi în articolul "Demetriad Alexandru" în Universul, din 29 martie 1934, iar apoi în "Recitalul Alexandru Demetriad" tot în ziarul Universul, din 2 aprilie 1935.

În timpul războiului Alexandru Demetriad a dat câteva recitaluri în sala Atheneului Român. La unul din recitaluri a asistat și fostul ministru de externe al Poloniei, colonelul J. Beck aflat ca refugiat în România împreună cu o parte a fostului guvern polonez. Doamna Beck, prezentă și ea la recital, și-a exprimat în fața mai multor persoane admirația față de interpretarea lui Alexandru Demetriad.

Tot în timpul războiului Alexandru Demetriad a fost trimis, împreună cu violonistul Valer Popp, de către organele românești de propagandă culturală, să dea mai multe recitaluri în Germania - la Legnica din Silezia ocupată - și Italia - Milano, Roma, Florența, Rapallo, Gorizia. Programul a cuprins lucrări de Bach, Brahms, Schumann, Chopin, Căteanu, Scărlătescu, Ciortea și Enescu.

După 23 august 1944, în iarna imediat următoare, Alexandru Demetriad trecând seara prin Cișmigiu a fost victima unei agresiuni cu scop de jaf - a fost împușcat în mână cu un revolver. Din fericire restabilirea a fost destul de rapidă.

În anii imediat postbelici a funcționat, scurt timp, la Conservatorul de muzică din Cluj ca profesor de pian. Revenind în București, în 1952, a fost angajat ca solist la Filarmonica "George Enescu" din București unde a funcționat, cu o întrerupere de trei ani (toamna 1960 - primăvara 1964) până la pensionarea sa, în 1973.

În anii 1957-1960 a interpretat în special lucrări de Liszt, Chopin și Brahms. Dar deplina sa maturitate artistică s-a manifestat după 1964 prin numeroase recitaluri și concerte în toate orașele țării cuprinse în rețeaua artistică - București, Iași, Botoșani, Oradea, Sibiu, Galați, Brașov, Bacău, Arad, Timișoara, Craiova, Onești. Iar interpretarea a cuprins, în cadrul concertelor, lucrări de Brahms, Liszt, Poulenc, Bach, Chopin, Șostacovici, Mozart, de Falla. Recitalurile, pentru care avea o deosebită plăcere în a cânta, cuprindeau lucrări de Schumann, Chopin, Brahms, Grieg (sonate cu acompaniamentul vionistului Mihai Constantinescu), Enescu, Jora, Stan Golestan, T. Ciortea, Ravel, Debussy etc.

Atât în București cât și în țară a colaborat cu mai toți dirijorii români - George Georgescu, Mircea Basarab, Mircea Cristescu, Ion Baci, Antonin Ciolan, Mihai Brediceanu, Remus Georgescu, Erich Bergel, Constantin Bobescu, Paul Popescu, Miron Rațiu, Petre Bocotan, Igor Ciornei, Ervin Acel, Alecu Sfetcu, Dumitru Pop, Dorin Frandes. Dintre dirijorii străini menționăm pe Ghenadii Rojdestvenski (URSS), Sunshine și Franklin Choset (SUA), Josef Wilkomirski și Edgar Tons (Polonia), Hans Jochem Reeps (Suedia), Luigi Saprestano (RFG), Djura Jaksic (Jugoslavia) sau Miloslav Bervid (Cehoslovacia).

Turnee în străinătate, după război, a efectuat doar în Polonia - la Kracovia pe 14/15 octombrie 1966 și în 1969 - precum și în Uniunea Sovietică - în

martie/aprilie 1967 cu Filarmonica bucureșteană și în ianuarie 1976 recitaluri la Leningrad, Kaunas, Cercassy și Vinita. O invitație personală în Austria, în 1972, nu i-a fost aprobată ... Iar deplasările din ultimii ani de viață s-au efectuat în scop ... turistic ...

Cronici elogioase au publicat, în anii dinaintea sau din timpul războiului, Constantin C. Nottara, Stan Golestan, Romeo Alexandrescu, Tudor Ciortea, Nicolae Jianu, Hermann Pansegrau și Anton Strambowski. Iar pentru perioada de după 1950 sunt de remarcat referirile din diferite publicații bucureștene sau din provincie semnate de către George Georgescu, M. Rădulescu, Alfred Hoffman, J.V. Pandelescu, E. Elian, Theodor Bălan, Radu Gheciu, Alexandru Leahu, Petre Codreanu, Sever Tipei, Viorel Cosma, Grigore Constantinescu, Iancu Dumitrescu, Gh. Firca, Ștefan Bonea, Silviu Gavrilă, Pintér Lajos, Florian Peter, Constantin Th. Ciobanu, Doru Murgu, Avram Geoldes, Irinel Papadopol dar și străinii Jerzy Parzynski sau E. Meilih. De asemenea, nu trebuie omise amintirile lui Dinu Bădescu, Emanoil Ciomac sau Profira Sadoveanu.

Să menționăm doar câteva:

Stan Golestan în jurnalul "Le Figaro", 27 noiembrie 1927 - *Excelent muzician care este, pentru tânăra școală românească, un element de prețioasă activitate... Regretatul compozitor André Messager îl aprecia mult. Alfred Cortot îl considera ca pe unul din temperamentele cele mai entuziaste din generația sa. Paul Dukas aprecia calitatea pianisticii.*

Tot Stan Golestan, în "Le Courier Musical", din 15 decembrie 1927 - *Tehnică solidă și frumoasă, amplă, șarm în finețe ... talent de virtuos care se complăce în a pătrunde și a aprofunda tot ceea ce interpretează.*

Ziarul italian "Tevere" din 19/20 ianuarie 1943 - *Al.D. ... face parte din clasa marilor pianiști ... descoperă totdeauna resurse noi neașteptate și soluții minunate.*

George Georgescu într-o Referință din 12 noiembrie 1960 - *... este unul dintre soliștii instrumentiști de frunte ai țării. Înzestrat cu o sensibilitate artistică excepțională, având o instrucție serioasă și o cultură aleasă, posedând și o tehnică instrumentală de clasă mare, el a ajuns să fie printre cei mai cunoscuți și prețuiți pianiști de la noi.*

E. Elian în "Informația Bucureștilui", din 15 martie 1965, după un recital Brahms - *De-a lungul seriei a părut preocupat să pună în valoare fiecare pasaj, fiecare frază, cu extremă sensibilitate, a folosit tușeul său de o încântătoare finețe în pianistica sa remarcabilă pentru a crea tablouri pline de atmosferă.*

Petre Codreanu în "Contemporanul", din 7 ianuarie 1966 - *... este unul dintre fruntașii pianisticii noastre, o pildă de înaltă artă, și a-l asculta este totdeauna o delectare și un prilej de fructuoase reflecții.*

E. Meilih în "Vecernii Leningrad", din 29 martie 1967, nota - *Alexandru Demetriad - pianist de mare cultură.*

Doina Moga în rubrica Discul dintr-un număr al săptămânalului de cultură "Contemporanul" din mai/iunie 1972 - ... *Deși este unul din reprezentanții de elită ai pianisticii românești ... își face doar acum debutul pe disc. Discreția, concentrarea maximă, rafinamentul ... fac ca acest disc să-și merite locul în orice discotecă.*

Și pentru a încheia vom rememora scurta, dar plastica caracterizare făcută de Profira Sadoveanu în articolul sugestiv intitulat "Îmbălzitorul de pian" din "România Literară", nr. 50, din 10 decembrie 1987 (p. 14)- ... *Așa, Sandu Demetriad, înalt și palid, cu degete lungi și albe, cum își scotea haina și pălăria ori căciulița, se și așeza numaidecât pe taburetul înalt și începea a mângâia clapele negre și albe ale dihaniei capricioase care îl simpatiza și numai din când în când mai scotea câte o notă falsă, așa, ca să-l necăjească, încolo era de-acord să-l lase ore întregi aplecat pe gura lui largă și lungă.*

După pensionare a continuat însă a susține concerte și recitaluri până în 1976. În 1982, din cauza sănătății, s-a retras. A decedat în ziua de 2 aprilie 1983, la doar cinci zile după ce împlinise 80 ani. A fost incinerat la Crematoriul Cenușa. Au trecut de atunci 20 de ani.

LE PIANISTE ALEXANDRE DEMETRIAD (1903-1983) ESQUISE BIOGRAPHIQUE

- Résumé -

L'un des plus importants pianistes roumains du XX-ème siècle, Alexandre Demetriad est né le 28 mars 1903, dans un village tout près de Tecuci, et il est mort le 2 avril 1983, à Bucarest.

Il a été d'abord l'élève, à Târgu Mures, de Arpad Laszlo et Richard Chovan, et après à Paris, de Noël Gallon, Paul Dukas, Lazare Levy, Alfred Cortot et Ignacy Paderewski. Ici il fu collègue avec Joaquin Rodrigo.

Il a été l'un des meilleurs interprètes autant des compositeurs romantiques - Brahms, Liszt, Chopin, Schumann - que des ceux du commencement du XX-ème siècle - Ravel, Debussy, Poulenc, Enesco, Jora etc.

Il a été soliste de la Philharmonique "George Enesco" de Bucarest.